
FILOSOFI~ AKTUELLT

Nr 2
1980

INFORMATION TILL LÄRARE I FILOSOFI
FORTBILDNINGSAVDELNINGEN I UMEÅ

DETTA NUMMER:

TEMA: TRADITION OCH KRITIK I NORDISK FILOSOFI

Den 30 november förra året hölls på Köpenhamsuniversitetets filosofiska institution en konferens på temat "Tradition och kritik i nordisk filosofi". Inbjudan gick ut till filosofer i alla de nordiska länderna.

Tanken bakom konferensen, sådan den presenterades av inbjudaren Peter Kemp, var denna:

"Der er siden 60erne ikke blot sket en kraftig udbygning af den filosofiske undervisning ved nordiske universiteter, men mange nye tanker er traengt ind i de filosofiske miljøer og har bragt nyt liv til den filosofiske debat. Faenomenologi, hermeneutik, marxisme, økologi er nogle af de nye emnekredse, som optager nordiske filosoffer i dag.

Men udviklingen af filosofien er ikke sket på samme måde i alle de nordiske lande. Hvert land har haft sin filosofiske tradition. Derfor er opgøret med fortiden og den nye kritik forskellig for hvert nordisk land.

Det betyder, at nordiske filosoffer må kunne lære meget af hinanden ved at mødes. Måske er de faellestraek, vi ikke har set, og måske er der uoverensstemmelser, som kan give en frugtbar diskussion."

På konferensen hölls föredrag av Tore Nordenstam (Filosofisk Institut, Bergen), Arno Victor Nielsen (Köbenhavn), Lars Hertzberg (Filosofiska Institutionen, Helsingfors), Páll Skúlason (Det filosofiske fakultet, Reykjavik) och Sven-Eric Liedman (Institutionen för Idé- och lärdomshistoria, Göteborg).

Möte, samtal, kamp mellan olika filosofiska traditioner - sådant speglas även i filosofiämnets nya läroplan hos oss.

Detta nummer av Filosofi-Aktuellt ägnas därför Köpenhamnsseminariet. Vi publicerar i numret två av föredragen:

Sid:

- Tore Nordenstam: De filosofiska traditionerna i Sverige och Norge 1
- Lars Hertzberg: Om skolor och tänkesätt i filosofin 13

VETENSKAPSFILOSOFI

Den 2-4 juni hålls ett symposium om modern vetenskapsfilosofi på Institutionen för vetenskapsteori i Umeå. Även filosofilärare på gymnasieskolan, som har möjlighet att delta, är välkomna.

- Program och inbjudan på sidan 27

Redaktör

Åke Löfgren
Karlagatan 1 D
652 23 KARLSTAD
054/18 63 35

Ansvarig för tryckning och distr:

Maud Lie
Fortbildningsavdelningen i Umeå
V Kyrkogatan 14 A
902 46 UMEÅ
090/13 47 80

Tore Nordenstam:

DE FILOSOFISKA TRADITIONERNA I SVERIGE OCH NORGE

De två filosofikulturerna

Ett karakteristiskt drag i svensk universitetsfilosofi efter det andra världskriget är de starka förkastelsesdomar som utkastats över filosofer som man inte finner värda närmare befattning. I Ingemar Hedenius' installationsföreläsning i praktisk filosofi vid Uppsala universitet 1948 heter det t ex:

"Rent intellektuellt kan få teoribildningar vara abstrusare och mer barocka än denna existentialism, som från början utgått från det olyckliga geniet Kierkegaards religiösa dialektik och fått sin nuvarande rustning av ogenomträngliga begrepp av kris- och krigsmärkta filosofiprofessorer i Tyskland och frankrike." 1)

Heidegger och Wittgenstein, Hegel och Marx har avfärdats på liknande vis i böcker och artiklar av Konrad Marc-Wogau, Ingemar Hedenius, Anders Wedberg och Harald Ofstad, alltså en dominerande del av det filosofiska etablissemanget i Sverige under de senaste 25-30 åren. Man uppfattade det som en viktig uppgift att bekämpa allsköns dimmighet och obskuran- tism i filosofin. Men på samma sätt som när det gäller Herbert Tingstens många tidningskampanjer måste det nog sägas att kritiken av andras osaklig- het inte alltid levde upp till de grundläggande normerna för saklighet. 2)

Det är inte lika illa ställt med den ekumeniska andan i dag som under det kalla krigets dagar, men fortfarande präglas den filosofiska situationen i Skandinavien av att konkurrerande traditioner lever sitt liv sida vid sida utan någon djupare intellek- tuell kontakt med varann. Den akademiska filosofin i Sverige domineras av analytisk filosofi och formell logik. Filosofin i Norge uppvisar ett bredare spek- trum - det finns analytiska filosofer likaväl som marxister, fenomenologer och hermeneutiker vid de fyra universiteterna i Oslo, Bergen, Trondheim och Tromsø. Men det finns en tendens till att de ana- lytiska filosoferna isolerar sig också i Norge. De filosofiska gränserna i filosofilandskapet samman- faller inte med nationsgränserna.

Att det är så kunde man se tydligt på den nordiska filosofikonferens som ordnades i Köpenhamn den 30 nov 1979. 3) När jag flög dit, uppställde jag hypotesen att det finns två filosofiska kulturer i Norden med föga samröre sinsemellan: en analytisk-filosofisk kultur, och en pluralistisk filosofisk kultur med inslag både av analytisk filosofi, marxism och kontinentala traditioner i stil med hermeneutik och fenomenologi. Hypotesen skulle bekräftas om det kom

få renodlade analytiska filosofer till konferensen. Det visade sig att från Sverige kom det inga analytiska filosofer, från Danmark ett par stycken, från Norge inga renodlade analytiska filosofer, inte heller från Finland eller Island. Det blev alltså i stort sett en motkonferens, ett försök att samla dem som är kritiska till den analytiska filosofins och logikens övervikt i de nordiska ländernas filosofi. Mina kommentarer till den filosofiska utvecklingen i Sverige och Norge i det följande bygger på mitt inlägg på konferensen i Köpenhamn. Att göra en ordentlig analys av olikheterna mellan de två ländernas filosofitraditioner är ett större projekt, som kunde vara ett bra avhandlingstema för ett par filosofer. Mina kommentarer bygger först och främst på mina egna intryck, först under studietiden i Sverige, sedan under min tid i Norge (från 1968). Jag har också gått igenom en del litteratur, som jag skall hänvisa till.

För att försöka undgå missförstånd vill jag framhäva att jag själv är utbildad som analytisk filosof och att jag inte vill bidra till en utveckling som går ut på att avlägsna analytisk filosofi från universiteten. Det tror jag skulle innebära ett stort steg tillbaka. Men det är hög tid att knyta samman den analytiska filosofins argumentationsanalytiska skicklighet med de andra traditionernas inriktning på centrala problem. Den positivistiska inriktningen på att kritisera andras oklarhet behöver kompletteras med en rejäl dos förståelse och generositet.

Filosofihistoriens relevans

Ett sätt att få fram skillnaden mellan de filosofiska traditionerna i Sverige och Norge är att se på synen på filosofins historia. Att skriva en avhandling om de filosofiska traditionerna i Sverige och Norge tror jag är ett projekt som passar klart bättre in i norsk filosofi än i dagens svenska universitetsfilosofi. I Sverige skulle man nog rekommendera vederbörande att söka sig till någon idéhistorisk institution i stället. Så var det emellertid inte tidigare i Sverige. Dag Prawitz, som själv har erfarenhet både av det norska och det svenska universitetssystemet, skriver följande i en översikt över den teoretiska filosofin i Sverige:

"Ännu under den första hälften av 60-talet innehades nästan alla professurer och docenturer i teoretisk filosofi av filosofer med filosofihistorisk inriktning. Ingen av dem hade producerat arbeten i logik. Idag är situationen omvänd: nästan alla professurer och docenturer innehas av filosofer vars huvudsakliga produktion ligger inom logiken eller därmed besläktade områden. ...Filosofihistoria är idag ett eftersatt område. Knappast någon lärare i teoretisk filosofi har idag en filosofihistorisk produktion." ⁴⁾

Detsamma gäller den praktiska filosofin i Sverige. Universitetslärarna i praktisk filosofi i Sverige har inte längre den historiska skolning som fanns tidigare. Ann-Marie Henschen-Dahlquist från Uppsala konstaterar att det "filosofihistoriska inslaget är i Uppsala mindre nu än på Hedenius och Hägerströms tid, och i Stockholm mindre än på Tegens tid".⁵⁾ Liknande förhållanden gäller för de andra universitetet. Professorn i praktisk filosofi i Lund tillägger för egen del att han anser att "filosofihistoria (om det skall bedrivas på ett icke dilettantmässigt sätt) /är/ svårt att forska i och undervisa om; det är egentligen ingenting alls för nybörjare".⁶⁾

Om man sätter sig ned och jämför kursplanerna i filosofi vid de svenska och norska universitetet, så finner man snabbt att filosofihistorien tilläggs större vikt i Norge. Man läser i allmänhet fler sidor av klassiska filosofer i Norge än i Sverige. Men för att få fram den avgörande skillnaden, måste man se på den roll som filosofins historia spelar i filosofi-studierna och generellt i filosofernas praxis. I praxis spelar filosofins historia en annan roll särskilt vid universitetet i Bergen och Tromsø än vid de svenska filosofiinstitutionerna.

Hermerén nämner två anledningar till att behandla filosofins historia i filosofiundervisningen. För det första omtalar filosofins historia problem som ännu är olösta. För det andra har man under historiens gång utarbetat "många viktiga argument för och emot olika lösningsförslag".⁷⁾ I studieplanen för filosofi vid universitetet i Bergen och Tromsø antyds en annan motivering för att syssla med filosofins historia:

"Spørsmålet om hva filosofi er, er selv et filosofisk spørsmål. Det må stadig stilles på nytt og slik bli en viktig del av den filosofiske virksomhet til enhver tid. .../D/ersom filosofien skal kunne ta opp de andre vitenskapene som problem og vende seg kritisk mot dem på filosofiske premisser, må den bli seg sine egne historiske forutsetninger bevisst. Disse forutsetningene kan ikke bli tatt for uproblematiske gitt. Filosofien må vende seg kritisk mot dem og gjøre dem problematiske ved at vi ut fra vår situasjon stadig spør om de fremdeles kan stå som legitime og rasjonelle forutsetninger for oss, samtidig som vi prøver å eksplisere våre egne premisser for kritikken. Derfor bør filosofihistorien få en bred plass i det pensum som er felles for alle studentene".⁸⁾

Filosofins historia uppfattas av de flesta filosoferna i Bergen och Tromsø och av några av filosoferna i Oslo och Trondheim som något annat än "bindestrecksfilosofi" i stil med rättsfilosofi, socialfilosofi, konstfilosofi osv. Filosofins historia uppfattas inte som en specialitet bland andra specialiteter utan som ett inslag i allt filosofiskt arbete. Genom att

syssla med filosofins historia kommer man inte bara i kontakt med de begrepp, problem och lösningsförslag som lagts fram av tidigare generationers filosofer. Man förvärvar sig också sinne för perspektivets och det historiska sammanhangets roll för de problem och problemlösningar som uttrycklingen behandlas i filosofiska texter.

Analytiska filosofer uppfattar gärna filosofins område som bestående av en rad problem med tillhörande lösningsförsök och lösningsinstrument. Problemen ändrar sig inte (men deras aktualitetsgrad kan skifta); filosofins historia består av berättelsen om de lösningar och instrument som tidigare generationers filosofer har arbetat med. Uppgiften är att finna fram till de rätta lösningarna på de givna problemen. Filosofins historia framstår som historien om tänkandets framsteg, eller som den avancerade filosofins förhistoria.

Ett alternativ till denna syn på filosofins historia kan man skymta i några arbeten i traditionen från Ludwig Wittgenstein.⁹⁾ Jag tänker t ex på den historiesyn som ligger till grund för Thomas S Kuhns arbete om vetenskapens utveckling.¹⁰⁾ En grundläggande poäng hos Wittgenstein och hans efterföljare är att all begreppsbyggning är knuten till handlingssituationer på ett sådant sätt att de färdigbildade begreppen inte kan förstås annat än i relation till de sammanhang som givit upphov till begreppen. Dessa sammanhang kan man kalla för "paradigm" eller "praxisar".¹¹⁾ Kuhn demonstrerar hur naturvetenskapliga begrepp är knutna till olika paradigm och praxisar på ett sätt som gör det svårt att utan vidare jämföra de problem och lösningsförslag som framkommer inom ett paradigm (en praxis) med de problem och lösningar som framkommer inom andra paradigm (praxisar). Något liknande gäller enligt min mening för filosofiska problem och lösningsförslag. Också de är avhängiga av de paradigm som de uppträder inom.

Hur man ser på den s k "är-bör"-problematiken (förhållandet mellan fakta och värden) beror på vilket paradigm man arbetar inom, för att ta ett exempel bland många.¹²⁾ Själva formuleringen av problemet som ett problem angående "är" och "bör", fakta och värden, är knuten till en tradition som går tillbaks till Hume och Kant. I ett aristoteliskt perspektiv måste problematiken behandlas som en fråga om aktualitet och potentialitet; det gäller förverkligandet av tingens inneboende natur som samtidigt är målet för deras utveckling. Hegel och Marx ligger nog närmare Aristoteles än Kant och Hume i sin syn på fakta-värde-problematiken.

För att få syn på de grundläggande begrepp och premisser som man själv arbetar utifrån är det nödvändigt

att kontrastera dem med andra begrepp och premisser. Här ligger enligt min mening den egentliga grunden till filosofihistoriens relevans för filosofin: arbete med historiska texter är det bästa sättet att få upp ögonen för egenheterna i det paradig som man själv arbetar utifrån. Den som arbetar sig in i ett enda paradig lär sig att se alla andra paradig i detta paradigms perspektiv. Man kan t ex lära sig att se på alla andra filosofiska paradig i ett eller annat analytisk-filosofiskt perspektiv, eller i ett heideggerianskt perspektiv, eller i ett wittgensteinianskt perspektiv osv. Att det är detta som sker när man inövas i ett filosofiskt paradig borde be-sinnas av filosofer i större utsträckning än vad som är vanligt idag. Analytiska filosofer lärs ofta upp till ett slags perspektivblindhet. (Deras enda sätt att förstå andra filosofer med andra utgångspunkter blir att översätta deras utsagor till sitt eget språk. Men för att översättningen skall vara lyckad från den översattes synpunkt, krävs det att det föreligger överensstämmelse i grundläggande begrepp och förutsättningar, eller åtminstone kommentarer som pekar på olikheterna. Men just detta blir den av-skuren från som uppövas till perspektivblindhet.)

Det filosofihistoriska arbetet blir i det perspektiv som jag försökt antyda med hänvisningarna till Wittgenstein och Kuhn en del av den filosofiska själv-reflexionen. Det blir en del av arbetet med att medvetandegöra premisserna för den filosofiska praxis som man bedriver eller inövas i. Det betyder att filosofins historia inte kan överlåtas till specialister innanför eller utanför filosofin. Idéhistoriska studier av filosofins historia är exempelvis inget som kan ersätta filosofernas eget arbete med sin historia (eller omvänt).

Att uppöva sinnet för perspektivets roll i det filosofiska arbetet är inte bara nödvändigt för att få ett perspektiv på sin egen praxis. Det är också nödvändigt för att förstå andras praxisar. Åtskilliga av de norska filosofihistorikerna idag är, som Jakob Meløe påpekat, inte historiker (t ex i betydelsen idéhistoriker) utan snarare "exegeter och vishets-förmedlare":

"Formidlerens arbeid med å gjøre det enkelte verk tilgjengelig for seg selv og for sitt eget miljø, bl a gjennom en rekonstruksjon av verkets miljø, er et arbeid i det synkrone, enten verket er samtidig, men fra et fremmed miljø, eller fortidig og derfor fra et fremmed miljø. Det er i begge tilfelle verkets samtidlige miljø som skal rekonstrueres, ikke for å oppspore påvirkninger eller lignende dårlig tenkte størrelser, men for å få en klarere forståelse av verket, gjennom en klarere forståelse av den begrepsverden, det er skrevet ut fra og den situasjon det er skrevet i." ¹³⁾

Man finner åtskilliga arbeten av detta slag i nyare norsk filosofi (t ex Viggo Rossvaers nytukomna arbete

om Kants kategoriska imperativ och Arne Naess', Guttorm Fløistads och Jon Wetlesens arbeten om Spinoza). I Sverige har genren däremot blivit ovanlig under de senaste årtiondena.

Så var det inte tidigare i Sverige. Också de som mest militant medverkade till den analytiska filosofins genombrott i Sverige var mycket bra historiskt skolade. Det paradigmskifte som skett i svensk filosofi efter det andra världskriget kännetecknas bl a av att "historien gick i glemmeboken". Varför gjorde den det?

En del av förklaringen tror jag ligger i den klarhetsiver som utmärkte genombrottsmännen. Wedberg, t ex, riktade en skarp kritik mot mycket av det som han själv hade måst genomgå under sina studier. När Wedberg besökte Bergen för ungefär tio år sedan, berättade han att han hade läst mycket Hegel som student, det ingick i det obligatoriska stoffet. Men eftersom han inte förstår särskilt mycket av det han måste läsa, klarade han sig genom tentamen genom utantillärning. För en rättskaffens intellektuell är detta självfallet oacceptabelt. När Wedberg själv blev professor, gick han följaktligen in för att förhindra att senare generationers studenter skulle lida samma öde som han själv gjort. Det är bakgrunden till den högst selektiva filosofihistoria som han gav ut på 50-talet (och som fortfarande används vid svenska universitet).

I sin filosofihistoria framställde Wedberg sina synpunkter med ödmjukhet:

"Att det rent sakligt fattas så mycket i denna bok, beror bl a på att jag velat, icke bara referera, utan också diskutera och att jag bemödat mig om att såvitt möjligt framställa idéerna på ett sätt som jag själv kan någorlunda förstå. I det sista ligger naturligtvis ett stort mått av egocentricitet; det måste ju finnas teorier som kan förstås fastän icke just på mitt sätt." 14)

I en rik filosofisk miljö skulle denna hållning bara varit positiv. Kopplad med stort inflytande i en mycket liten miljö blev effekterna delvis mycket negativa. Den bristande generositeten mot andra traditioner som utmärkt de flesta av filosofiprofessorerna i Sverige sedan slutet av 40-talet har fört till en betydligt större likriktning av filosofin i Sverige än i Norge. Filosofiska avvikare har inte tolererats i det svenska systemet på senare tid. (Striden om Gerard Radnitskys avhandling "Contemporary Schools of Metascience" illustrerar detta bra. Jag hänvisar till debatten om detta i Häftet för kritiska studier.) 15)

Om den svenska filosofin kan sägas kännetecknas av en monofilosofisk tendens, så har den norska filosofin utvecklats i motsatt riktning, mot en allt större pluralism. Detta hänger inte så litet ihop med Arne Naess, som i ett par decennier var den enda fast anställda filosofen vid det enda norska universitetet (Oslo). Den kraftiga utbyggnaden av universitetssystemet i Norge kom inte förrän på 60- och 70-talet. 16)

Det är instruktivt att jämföra Wedbergs filosofihistoria med Naess', som har gått ut i upplaga efter upplaga de sista 25 åren och som har lästs av tiotusentals norrmän som en del av pensum till examen philosophicum. Naess har från början intagit en principiellt tolerant och något skeptisk hållning till alla filosofiska positioner, inklusive sin egen. En principiell öppenhet kännetecknar allt det som Naess har skrivit om andra filosofer, och hans mest betydande efterföljare (Jakob Meløe och Hans Skjervheim m fl) har fått med sig den öppenheten på vägen. De har i sin tur förmedlat den vidare till en lång rad av de filosofer som är verksamma i Norge idag.

Filosofiska praxisformer

En filosofisk praxis kan sägas bestå av allt det som en filosof gör som filosof. Hans filosofiska praxis omfattar alla de institutionaliserade handlingar som tillsammans utgör hans yrkesverksamhet. Som alla andra verksamheter (praxisar) styrs också en filosofisk praxis av diverse förutsättningar, begrepp och mönsterbildande fall, som vi sammanfattningsvis kan kalla för paradigmet i praxisen. Vi har sett något på ett av inlagen i filosofiska paradigmen, nämligen synen på den egna verksamhetens förhistoria och historiens roll för den filosofiska självförståelsen. Jag skall avsluta mitt inlägg med några kommentarer kring vikten av att vara vetenskaplig när man bedriver filosofi.

Många filosofer, inklusive dagens svenska universitetsfilosofer, lägger stor vikt vid detta att vara vetenskaplig. För en vetenskapsinriktad filosof är kärnan i den filosofiska verksamheten de akademiska publikationer som verksamheten mynnar ut i. Den vetenskapliga avhandlingen, helst tryckt av ett ansett internationellt förlag eller dito tidsskrift, är själva kärnan i hans praxis. I lager efter lager runt kärnan ligger hans övriga aktiviteter: inlägg på internationella konferenser och seminarier, forskningsinriktad undervisning på högskolan, annan undervisning, populärvetenskaplig verksamhet i form av tidningsartiklar och böcker på modersmålet. I kraven på vetenskaplighet ingår bl a stränga krav på logisk konsistens och genomskinlighet, vilket i sin tur passar bra samman med den specialisering som

kännetecknar både natur- och humanvetenskaperna från slutet av 1800-talet till våra dagar. Den vetenskapsinriktade filosofen bemödar sig om att vara så vetenskaplig som möjligt, och modellen för vetenskaplighet har hämtats från de vetenskapliga professioner som omger filosofen på universitetet.

I det paradigmskifte som genomfördes i svensk filosofi efter kriget spelar appellen till det vetenskapliga en viktig roll. Ett grundläggande fel med Kant, Hegel och alla andra transcendental-filosofier, existentialister, marxister, hermeneutiker osv. var att de inte var vetenskapliga nog. (Jämför Wedbergs filosofihistoria, särskilt första upplagan.) Att den matematiska logiken fick ett så snabbt genombrott i Sverige hänger väl också samman med de uppfattningar om specialisering och professionalisering som ingick i det segrande filosofiska paradigmet.

I Norge har utvecklingen delvis gått i en annan riktning. Arne Naess började sin bana med ett arbete som går till angrepp på traditionell filosofi i vetenskapens namn.¹⁷⁾ Men hans vetenskaplighet modererades redan från början av tolerans, och denna hållning har efterhand utvecklats till en öppen kritik av alla försök att reducera filosofi till vetenskap. Vetenskaperna består bara av fragment av större helhetsbilder ("världsåskådningar"), därför kan de aldrig ersätta försök att formulera synteser, övergripande helheter. Vid sidan av specialisterna behövs det också generalister.¹⁸⁾ Följaktligen kritiserar Naess också professioniseringstendensen i nyare filosofi: "All that is needed is less moralis, less seriousness, less concern for the truth, a vastly deflated 'professional conscience', a more playful attitude".¹⁹⁾

Detta har öppnat möjligheter för att utveckla andra former av filosofisk praxis, som flera norska filosofer har utnyttjat sig av. Jakob Meløe beskriver sin egen filosofiska praxis på följande vis:

"Enkelte filosofer forstår sin egen virksomhet, ikke som et arbeid på å sikre et resultat, som så kan gi grunnlag for det neste resultat og dermed bringe den abstrakte størrelsen filosofien et skritt videre, men som en del av vårt eget arbeid med oss selv, d v s med den samfunnsmessige, moralske og språklige praksis som vår eksistens er. ...Det konkrete fellesskap vår virksomhet knyttes til, kan vaere et fellesskap som allerede er vårt, som f eks familien, bokollektivet, skoleklassen, arbeidsplassen, etc." ²⁰⁾

Den konkreta gemenskapen som filosofin knyts till kan också vara t ex en konsthistorisk institution vid ett universitet eller ett forskningsinstitut kring medbestämmandefrågor ett fackförbund, osv. ²¹⁾

Den form av filosofisk praxis som t ex Jakob Meløe och Hans Skjervheim utövar påminner inte så litet om Sokrates' filosofiska verksamhet. Flera norska filosofer uppfattar sig idag framför allt som sokratiker, barnmorskor, katalysatorer. De bedriver en "maieutisk" filosofisk praxis, för att anknyta till Sokrates igen.

I en maieutisk filosofisk praxis spelar den akademiska avhandlingen inte samma centrala roll som i den vetenskapsinriktade praxisen. En "sokratisk publikation" (Meløe) har till uppgift att fungera bra i ett konkret sammanhang. Hans Skjervhiems filosofiska produktion består nästan uteslutande av sådana sokratiska publikationer, ursprungligen publicerade som understreckare, debattinlägg, seminarieinledningar o d.

Tyngdpunkten i en filosofers praxis ligger gärna antingen på den vetenskapliga eller på den maieutiska sidan. Det ganska starka inslaget av sokratisk, maieutisk praxis i norsk universitetsfilosofi idag är iögonfallande, likaså det starka inslaget av vetenskapsinriktning i den svenska universitetsfilosofin. 22)

NOTER

1. I Hedenius, Människans moraliska villkor (1972), s 19.
2. Jfr kapitlet om saklighet i Arne Naess, En del elementaere emner (svensk översättning: Empirisk semantik).
3. Temat för konferensen var "Tradition og kritik i nordisk filosofi". På konferensen föreläste Tore Nordenstam (Bergen), Ånund Haga (Tromsø), Arno Victor Nielsen (Köpenhamn), Lars Hertzberg (Helsingfors), Páll Skúlason (Reykjavik) och Sven-Eric Liedman (Göteborg).
4. Filosofi/vetenskapsteori - problem och utvecklingsmöjligheter, av Aant Elzinga, Göran Hermerén och Dag Prawitz, stencil, UHÄ 1978, s 166.
5. A.a., s 130.
6. Göran Hermerén i Filosofi/vetenskapsteori - problem och utvecklingsmöjligheter, s 131.
7. A.a.
8. Studiehandbok for det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Bergen, 1978-79, s 39. Liknande formuleringar finns i studiehandboken för Universitetet i Tromsø.
9. Det viktigaste arbetet är Wittgensteins Filosofiska undersökningar (finns i svensk översättning av Anders Wedberg).
10. Thomas S Kuhn, The Structure of Scientific Revolutions, 2:a upplagan 1970 (finns översatt till svenska).
11. Jfr Kjell S Johannessen & Tore Nordenstam, "Historien og den vitenskapelige praksis", Norsk filosofisk tidsskrift 1979, s 69-90. Jfr också Johannessens och Nordenstams bidrag till Historie, vitenskap og samfunn (The Danish University Press - DUP, 1980, red K S Johannessen & T Nordenstam).
12. Jfr Tore Nordenstam, "Fra språkhandlingsteori til moral. "Er"- "Bör"-problematikken i et pragmatisk perspektiv", Kommunikasjon og moral. Fem studier i pragmatikk (Filosofisk institutt, Universitetet i Bergen 1979), s 62-171.

13. Jakob Meløe, "Elementaer notat om filosofi og filosofiens virksomhedsformer", Norsk filosofisk tidsskrift 1975, s 264.
14. Anders Wedberg, Förordet till del 3 av Filosofins historia, från Bolzano till Wittgenstein (1966).
15. Se inläggen av Aant Elzinga, Gerard Radnitzky och Anders Wedberg i nr 1-3, 1968. Vidare Sven-Eric Liedmans bidrag till Humaniora på undantag och den diskussion som detta inspirerade till i Häftet för kritiska studier 1978-79.
16. Jfr Humanistisk och teologisk forskning i Sverige. Nuläge och framtidsperspektiv, Humanistiska forskningsrådet 1973. De två universiteterna i Oslo och Bergen hade den gången ungefär lika många fast anställda humanister som de fem svenska universiteterna sammanlagt. 1978 fanns det 14 fasta tjänster i ämnena teoretisk filosofi, praktisk filosofi och vetenskapsteori i Sverige. I Norge (där filosofiämnet inte är delat som i Sverige) finns det nu 33 fasta tjänster i filosofi vid de fyra universiteterna.
17. Erkenntnis und wissenschaftliches Verhalten (1936).
18. Arne Naess, The Pluralist and Possibilist Aspect of the Scientific Enterprise (1972), s 11. Jfr också Naess, Økologi, samfunn og livsstil (1974), s 21f.
19. Naess, The Pluralist and Possibilist Aspect of the Scientific Enterprise.
20. Jakob Meløe, "Elementaer notat om filosofi og filosofiens virksomhedsformer", Norsk filosofisk tidsskrift 1975, s 257.
21. Jag anspelar på min egen verksamhet i Bergen och Stockholm. Se Gunnar Danbol, Kjell S Johannessen & Tore Nordenstam, Den estetiske praksis (Universitetsforlaget 1979); och PAAS-projektet. Villkoren för förändring i arbetslivet - en arbetsrapport (Arbetslivscentrum, Stockholm 1979).
22. Norsk filosofisk tidskrift ger en fortlöpande orientering om vad som sker i norsk filosofi. Jfr också Rune Slagstads antologi Positivism, dialektikk, materialisme (Universitetsforlaget 1976), som ger vidare hänvisningar till litteraturen på området. I Zeitschrift für allgemeine Wissenschaftstheorie, 1973, finns en översikt över

aktuell norsk filosofi med tyngdpunkten på
vetenskapsfilosofiska arbeten (Hans Skjerv-
heim & Tore Nordenstam, "Philosophy of
Science in Norway", s 147-164).
